

2022-23
संस्कृत (028)

Class - IX
संस्कृतपाठ्यक्रमः

पूर्णांकाः ⁸⁰ 100

अवधि :-घण्टात्रयम्

क.	खण्डः	अपठित-अवबोधानम्	10 15 अंकाः
ख.	खण्डः	रचनात्मकं कार्यम्	17 20 अंकाः
ग.	खण्डः	अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	23 30 अंकाः
घ.	खण्डः	पठित- अवबोधानम्	30 35 अंकाः

'क'. (अपठित-अवबोधनम्)

(सरलगद्यांशम् आधारितं कायर्म-गद्यांशद्वयम्)

10 ~~15~~ अंकाः

1 40-50 शब्दपरिमितः सरलगद्यांशः 3 ~~5~~ अंकाः

सरलगद्यांशम् आधारितम् कायर्म

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तरकार्यम् $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1 + 1 = 2$ 2 ~~3~~ अंकाः
- अनुच्छेद-आधारित् भाषिककार्यम् $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1$ 1 ~~2~~ अंकाः

2. 80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः- सरलकथा घटनावर्णनं वा 7 ~~10~~ अंकाः

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि $\frac{1}{2} * \frac{1}{2} = 1 + 1 * 2 = 2 - 3$ 6 अंकाः
- समुचितशीर्षकप्रदानम् 2 अंकाः ✓
- अनुच्छेद-आधारितम् भाषिककार्यम् 2 अंकाः ✓

भाषिककार्यम् इत्यनेन अभिप्रेतम् अस्ति

- वाक्ये कर्तृ - क्रियापदचयनम्
- कर्तृक्रिया-अन्वितिः
- विशेषणविशेष्यः-अन्वितिः
- संज्ञास्थाने सर्वनामप्रयोगः अथवा सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः
- पर्यायं विलोमं वा पदं दत्त्वा अनुच्छेदे दत्तं पदचयनम्

'ख'. (रचनात्मकं कार्यम्)

17 ~~20~~ अंकाः

(अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

3. संकेताधारितम् अभिनन्दनपत्रम्/वर्धापनपत्रम्/निमन्त्रणपत्रम्/प्राचार्य प्रति प्रार्थनापत्रम् 5 अंकाः (1x5)
4. संकेताधारितः वार्तालापः 4 ~~5~~ अंकाः (1x4)
5. संकेताधारिता लघुकथा, चित्रवर्णनम् अनुच्छेदलेखनम् वा 8 ~~10~~ अंकाः (2x4)

ग. (अनुप्रयुक्त व्याकरणम्)

23

30 अंकाः

(अभ्यासपुस्तक आधारितम्)

6. संस्कृतवर्णमाला

30 अंकाः

(अ) वर्ण - उच्चारणस्थानानि

$$1 \times 2 = 2$$

2 (2)

(ब) वर्तनी-वर्णसंयोजनम्, वर्णवियोजनम्

$$\frac{1}{2} \times 2 = 1$$

1 (1+)

7. वाक्येषु अनुच्छेदे वा सन्धिकार्यम्

30 अंकाः

(अ) स्वरसन्धिः

दीर्घः, गुणः, वृद्धिः, यण्

$$\frac{1}{2} \times 2 = 1$$

1 (2)

(ब) व्यंजनसन्धिः

$$\frac{1}{2} \times 2 = 1$$

1 (2)

• म् स्थाने अनुस्वारः

• णत्वविधानम्

• वर्गीय-प्रथम - अक्षराणां तृतीयवर्णे परिवर्तनम्

• त् स्थाने च्

• र् पूर्वस्य रेफस्य लोपः दीर्घस्वरत्वं च

• त् स्थाने ल्

(स) विसर्गसन्धिः

विसर्गस्य उत्त्वं, रत्त्वं, लोपः

विसर्गस्थाने स्, श्, ष्।

(1) ✓

8. वाक्येषु शब्दरूपाणां प्रयोगाः

70 अंकाः

अ. शब्दाः

अजन्ताः :- अकारान्ताः, बालकवत्, इकारान्ताः कविवत्

पुंल्लिङ्गाः उकारान्ताः साधुवत्, ऋकारान्ताः पितृवत्/दातृवत्।

हलन्ताः- राजन्, भवत्, आत्मन्, विद्वस्, गच्छत्।

(3) ✓

ब. स्त्रीलिङ्गाः

अजन्ताः- आकारान्ताः रमावत्, इकारान्ताः मतिवत्

ईकारान्ताः नदीवत्, ऋकारान्ताः मातृवत्

1 (2)

स. नपुसंकलिङ्गाः

अजन्ताः- अकारान्ताः फलवत्, उकारान्ताः मधुवत्

(1) ✓

द. संख्यावाचकशब्दाः

एक द्वि त्रि चतुर पंचम्

(1) ✓

च. सर्वनामशब्दाः

यत् तत् किम् इदम् त्रिषु लिङ्गेषु, अस्मद् युष्मद्

(1) ✓

9. वाक्येषु धातुरूपाणां प्रयोगाः

40 अंकाः

• धातुरूपाणि

लट् लोट् लृट् लङ् विधिलिङ्लकारेषु

• धातवः

परस्मैपदिनः - भू (भव) पठ् हस् नम् गम् (गच्छ)

(2) ✓

अस् हन् क्रुध् नश् नृत् आप् शक् इष् प्रच्छ् कृ, ज्ञा, भक्ष् चिन्त्

आत्मनेपदिनः- सेव्, लभ्, रुच्, मुद्, याच्

(2) ✓

उभयपदिनः- नी, ह्व, (हर), भज्, पच

(1) ✓

10. उपपदविभक्तीनां प्रयोगाः

4 अंकाः

(अनुच्छेदे, वार्तालापे, लघुकथायाम् वा)

द्वितीया – अभितः, परितः, उभयतः, समया, निकषा, प्रति, धिक्, विना।

तृतीया – विना, अलम्, सह, हीनः, किम्, प्रयोजनम्।

चतुर्थी – नमः, स्वाहा, अलम् सामर्थ्यं,

पंचमी – बहिः, विना, भी, आरम्भ, प्र-मद्, परः, पूर्वम्, अनन्तरम्

षष्ठी – निर्धारणे, पुरतः, पृष्ठतः, वामतः, दक्षिणतः, अनादरे तरप्-तमप्, अधः।

सप्तमी – कुशलः, निपुणः, प्रवीणः, स्निह, विश्वस् अनु-रज्, भावे।

11. प्रत्ययाः- तुमुन्, क्त्वा, ल्यप्, क्त, क्तवत्, शतृ, शानच्
(वाक्येषु प्रयोगाः)

2 अंकाः

'घ' (पठित-अवबोधनम्)

30-35 अंकाः

12. पठित-सामग्रीम् आधारितम् अवबोधनकार्यम्

एकः गद्यांशः

5 अंकाः

एकः पद्यांशः

5 अंकाः

एकः नाट्यांशः

5 अंकाः

प्रतिखण्डम् अधिकृत्य अवबोधनकार्यम् एकपदेन, पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि,

रिक्तस्थानपूर्तिः, कः कं कथयति, सर्वनामप्रयोगे, शब्दार्थाध्य

13. भावावबोधनम् (अंशद्वयम्)

2+2

3+3 अंकाः

रिक्तस्थानेन, विकल्पचयनेन, शुद्ध-अशुद्धमाध्यमेन, समभावसूक्तिमाध्यमेन वा

14. अन्वयेषु रिक्तस्थानपूर्तिः

2-8 अंकाः

15. प्रश्ननिर्माणम् (चत्वारः)

3-4 अंकाः

(वाक्येषु रेखांकितपदम् आधृत्य)

16. कथाक्रम-संयोजनम्

4 अंकाः

(क्रमरहित-अष्टवाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्)

17. सन्दर्भे शब्दप्रयोगाः शब्दार्थमलेन वा

3 अंकाः

2

दशमी कक्षा (संशोधित)

सैद्धान्तिक पूर्णांकाः 80

अवधि घण्टात्रयम्

क खण्डः	(अपठित— अवबोधनम्)	12 अंका
ख खण्डः	(रचनात्मकं कार्यम्)	16 अंका
ग खण्डः	(अनुप्रयुक्त—व्याकरणम्)	24 अंका
घ खण्डः	(पठित—अवबोधनम्)	28 अंका

'क' खण्डः अपठित— अवबोधनम्
(सरलगद्यांशम् आधारितं कार्यम्— गद्यांशद्वयम्)

12 अंकाः

- 40—50 शब्दपरिमितः गद्यांशः (एकः सरलगद्यांशः) 5 अंकाः
 - एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि (3)
 - भाषिककार्यम् (2)
- 80—100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, एकः सरलगद्यांशः 7 अंकाः
(सरलकथा—घटनावर्णनम् वा)
 - एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि (2+2)
 - समुचित शीर्षकप्रदानम् (1)
 - भाषिककार्यम् (2)
 - वाक्येकर्तृक्रियापदचयनम्
 - कृतक्रिया — अन्वितिः
 - विशेषणविशेष्य— अन्वितिः
 - संज्ञास्थाने सर्वनामप्रयोगः अथवा सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः
 - पर्यायं विलोमं वा पदं दत्त्वा अनुच्छेदे दत्तं पदचयनम्।

'ख' खण्डः (रचनात्मककार्यम्)
(अभ्यासपुस्तकम् आधारितम्)

16 अंकाः

- संकेताधारितम् अनौपचारिकपत्रम् 4 अंकाः
- संकेताधारितं संवादलेखनम् 4 अंकाः
- चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा संकेताधारितम् अनुच्छेद—लेखनम् 8 अंकाः

'ग' खण्डः (अनुप्रयुक्त व्याकरणम्)
(अभ्यासपुस्तकम् आधारितम्)

24 अंकाः

- सन्धिकार्यम् 3 अंकाः
 - स्वरसन्धिः — दीर्घ, गुण, वृद्धि, यण्, अयादि, पूर्वरूपम् (1)
 - व्यंजनसन्धिः — परसवर्ण, छत्वं, तुक्—आगमः, मोऽनुस्वारः, वर्गीयप्रथमाक्षराणां तृतीयवर्णपरिवर्तनम्, प्रथमवर्णस्य, पंचमवर्णे परिवर्तनम्। (1)
 - विसर्गसन्धिः — विसर्गस्य उत्त्वं, रत्त्वं, लोपः विसर्गस्थाने स्, श्, ष। (1)
- समासः (वाक्येषु समस्तपदानां विग्रहः विग्रहपदानां च समासः) 3 अंकाः (3X1)
 - तत्पुरुषः (विभक्तिः, नञ्, उपपदः)
 - कर्मधारयः (विशेषण—विशेष्यम्, उपनाम—उपमेयम्)
 - द्विगुः
 - द्वन्द्वः
 - बहुव्रीहिः समानाधिकरणम्

- अव्ययीभावः (अनु, उप, सह, निर्, प्रति, यथा)
8. प्रत्ययाः 3 अंकाः (3X1)
- अधोलिखित— प्रत्यययोगैः वाक्यसंयोजनम्, रिक्तस्थानपूर्तिः
 - कृदन्ताः तव्यत्, अनीयर, शतृ, शानच्।
 - तद्धिताः मतुप्, इन्, ठक्, त्व, तल्।
 - स्त्रीप्रत्ययौ टाप्, डीप्।
9. अव्ययपदानि (कथायाम् अनुच्छेदे संवादे वा अव्ययानां प्रयोग) 3 अंकाः
- अपि, अति, इव, उच्चैः, एव, कदा, कुतः, नूनम्, पुरा, मा, इतस्ततः, यत, अत्र—तत्र, यत्र—कुत्र, इदानीम्, सम्प्रति यदा—कदा, यथा—तथा, यावत्—तावत्, विना, सहसा, श्वः, ह्यः, अधुना, बहिः, वृथा, कदापि, शनैः, किमर्थम्।
10. वाच्यपरिवर्तनम् (केवलं लट्लकारे) 3 अंकाः
11. घटिकाचित्रसाहाय्येन अङ्कानां स्थाने शब्देषु समय—लेखनम् 4 अंकाः
- सामान्य—सपाद—सार्ध—पादोन
12. सङ्ख्या एकतः पंचपर्यन्तं वाक्यप्रयोगः। एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम् 2 अंकाः
13. वचन—लिङ्ग—पुरुष—लकार—दृष्ट्या संशोधनम् 3 अंकाः
- ‘घ’ खण्ड (पठित अवबोधनम्)** 28 अंकाः
14. पठित—सामग्रीम् आधृत्य अवबोधनकार्यम् 15 अंकाः
- अ. एकः गद्यांशः (1+2+2) (5 अंका)
- आ. एकः पद्यांशः (1+2+2) (5 अंका)
- इ. एकः नाट्यांशः (1+2+2) (5 अंका)
- प्रति—अशंम आधारितम् अवबोधनकार्यम्
 - एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि, रिक्तस्थानपूर्तिः (1+2) (3 अंका)
 - भाषिककार्यम् (2 अंका)
 - i. वाक्ये कर्तृक्रियापदचयनम्
 - ii. कर्तृक्रिया—अन्वितिः
 - iii. विशेषणविशेष्य—अन्वितिः
 - iv. संज्ञास्थाने सर्वनामप्रयोगः अथवा सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः
 - v. पर्यायं विलोमं वा पदं दत्त्वा अनुच्छेदे दत्तं पदचयनम्।
 - vi. विशेषण— विशेष्यचयनम्, कर्तृक्रियाचयनम्
15. भावावबोधनम् (अंशद्वयम्) (2+2) (4 अंकाः)
- (रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा, विकल्पचयनेन, शुद्ध—अशुद्धमाध्यमेन, समभावसूक्तिमाध्यमेन वा)
16. अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिः (1+1) (2 अंका)
17. प्रश्ननिर्माणम् (चत्वारः) 2 अंकाः
18. क्रमरहित—षष्ठवाक्यानां कथाक्रमसंयोजनम् कथापूर्तिः वा 3 अंकाः
19. सन्दर्भ—शब्दानां प्रयोगः शब्दार्थ— मेलनम् वा 2 अंकाः